

Kleist: història d'un monòlit o la trobada d'una pedra amb la paraula al carrer (Terrassa, 1986-2014)

quaderndelesidees.press/kleist-historia-dun-monolit-o-la-trobada-duna-pedra-amb-la-paraula-al-carrer-terrassa-1986-2014/

January 15, 2015

Francesc Abad afirma, sempre que se li presenta l'ocasió, que ja no fa obra. Que ara treballa amb el temps i els seus efectes. És important el matís: no entorn al concepte o idea de «Temps». Sinó dels efectes i «afectes» que tan sols l'elasticitat dels temps en afinitat amb la plasticitat de l'espai poden exercir damunt del món material i immaterial que ens envolta.

En aquest relat que neix d'una recent trobada amb Francesc Abad, parlarem precisament dels efectes i afectes generats pel temps al voltant d'una pedra convertida en monument. També veurem com la commemoració i el desmemoriament, cosines germanes de moltes de les polítiques culturals en l'era de la democràcia, fent un aliatge contra natura amb l'activisme social que encara perviu en molts dels espais de les ciutats, no només han tornat fèrtil l'oblit. També han permès extreure de l'obscuritat del temps la llum d'un passat que, tot i destruït, no ha marxat. Un passat que en qualsevol moment pot reaparèixer tot portant al present velles utopies i llibertats a través de nous fets, noves paraules i noves imatges.

Monument Kleist en el seu primer emplaçament,
Plaça Doctor Robert, Terrassa, 1986

Ens situem al 1986, any fundacional del Centre d'Art Dramàtic del Vallès i de la seva primera estrena a la ciutat que li va donar aixopluc, Terrassa. Parlem de l'obra *El canti trencat*, del poeta i dramaturg H. Wilhelm von Kleist¹, traduïda per a l'ocasió pel també poeta Feliu Formosa i dirigida per Pau Monterde. Tal com ho recorda Francesc Abad, aquells eren uns anys plens, alhora, de llum i de foscor. El procés de Transició obria pas al nou temps de la democràcia i a una «nova modernitat» en un país ofegat per dècades de política franquista. Nous temps que, tanmateix, arribaven sobre les ínfules invisibles i reaccionàries d'aquells qui, l'any 1939, varen guanyar i escriure la història. Temps de pactes, la consigna general, tant a la dreta com a l'esquerra política, era mirar cap

endavant. Mirar cap al futur volent construir, amb el cap i les mans, una contemporaneïtat que naixia cega a la llum que viatja a gran velocitat cap a nosaltres des dels temps remots i fragmentats de la història.

Eren temps difícils per als artistes que, llavors i avui, se senten còmodes sota l'etiqueta d'artista «conceptual», entre els quals Francesc Abad. Amb la democràcia va retornar amb energia renovada l'art de representació aureolat amb les forces inconscients del jo expressiu. Temps de silenci i de reflexió per a la generació que no va rebutjar el seu passat conceptualista i que, en lloc de buscar-se la vida fronteres enllà, opta per quedar-se a casa. Tal fou l'opció de Francesc Abad qui, en resposta a aquell context històric, s'immergeix en el silenci fructífer d'un procés de lectura conscientment acotat: Walter Benjamin, els autors de l'Escola de Frankfurt, Hannah Arendt i un seguit d'escriptors i assagistes vinculats al pensament de l'esquerra política europea. Entretant, els joves estudiants de Belles Arts no deixaven de preguntar què havia passat entre els anys que separen l'art de Tàpies i l'art de Barceló.

Monument Kleist, en l'estat actual, Avinguda del Vallès, Terrassa, 2014

La història de la pedra que ara comença, registra aquest temps de traspàs i alhora documenta els estrets vincles i les afinitats secretes que sovint es donen entre els productors culturals i les dinàmiques de la ciutat. Reprenem el fil. Any 1986 i l'estrena d'*El canti trencat* amb motiu de la qual, el Centre Dramàtic del Vallès encarrega a Francesc Abad una acció. Atès que aquell era l'any del 175è aniversari de la mort de Kleist, Abad prepara l'acció *Ut pictura poiesis*, realitzada el 21 de novembre del mateix any. L'acció va consistir en triar una pedra de granit, esculpir-hi el nom *Kleist* i transportar-la en un acte col·lectiu, quasi en processó, fins al lloc de la seva ubicació. Un espai urbanitzat, racionalitzat, on la pedra *Kleist* projectava la seva intemporal imatge en les aigües quietes d'un petit estany. Durant un temps, Abad va anar enregistrant la transformació física d'aquell lloc. Els arbres desvitalitzats i l'aigua assecada de l'estany donaven compte de la gran diferència en la cura municipal de l'espai públic, entre centre i perifèria.

Un dia, retornant al lloc convertit en espai pel monòlit de granit, Abad descobreix que la pedra *Kleist* havia desaparegut. Durant anys va oblidar volgudament aquest fet. En l'estadi actual del seu treball, Francesc Abad reprèn el fil d'aquella història per fer-ne

motiu d'una reflexió derivada a dues preguntes. La primera, «qui» i «com» s'escriu la història; la segona, «qui» i «per què» interessa construir el desmemoriament cultural — també desmemoriament polític que, com l'heura, queda profundament entreteixit en els relats històrics. I tot plegat, fent referència a un dels temes de fons que han ocupat tota la trajectòria creativa de Francesc Abad i que avui centra el treball de relectura de la seva pròpia obra: l'oralitat present en l'escriptura de la història. Els fet són, i els fets fan parlar. I la paraula que viu al carrer sovint es transforma en acció transformadora, tal com ha succeït amb la pedra *Kleist*.

Després de moltes indagacions, Francesc Abad descobreix una història prou clarificadora de com es relaciona l'administració pública amb la cultura feta des de la iniciativa dels ciutadans. Algun tècnic municipal, segurament pensant que el nom de *Kleist* no forma part dels nostres referents, un bon dia va prendre la decisió de reciclar la pedra *Kleist* per fer-ne un monument commemoratiu. Així, sense més, el *Kleist* de Francesc Abad fou conduït al taller d'un picapedrer i sotmès a un doble procés transformatiu. Per la via de la forma, la pedra queda desnaturalitzada en ser sotmesa a la precisió i regularitat geomètrica. Per la via del contingut, el desmemoriament programat inscriu l'oblit al cor mateix de la memòria ciutadana. Ens trobem a l'any 2002, tal com ressenya la placa de bronze que corona la peanya de granit, reciclada d'aquella pedra signada amb el nom *Kleist*, erigida en memòria d'una acció cívica i cultural lliure l'any 1986.

No és casualitat que a la placa de bronze que corona el monòlit reciclat, a més de l'efemèride que es vol recordar —«En memòria de les víctimes de la riuada a Terrassa, 1962-2002»— hi aparegui una cita del llibre *Ecce homo* (1964; 1975), del poeta Agustí Bartra², una de les veus de la literatura a l'exili, que en els anys de la Transició és objecte d'una recuperació política esmerçada a crear un miratge de normalitat. No obstant això, tant per a Francesc Abad com per als seus amics del Centre d'Art Dramàtic i tots aquells qui van perdre la guerra, Agustí Bartra és el poeta de l'exili que, reeditat a Catalunya l'any de la mort de Franco, retorna a la llum del present una imatge arribada d'un passat remot i premonitori: *Ecce Homo*, paraula feta plor sense llàgrimes que arriba de la mà de l'amic poeta; un amic amb qui Francesc Abad va compartir afectes i experiències. Afinitats personals i polítiques en ones expansives que construïen un teixit secret entre diferents sectors socials i culturals terrassencs dels anys vuitanta.

Monument *Kleist*, en l'estat actual, Avinguda del Vallès, Terrassa, 2014

Avui, el monument a les riuades perviu en una mena de no-lloc entre la ciutat urbanitzada i els barris terrassencs expandits. Ningú no se'n recorda. Ningú no el va a veure. Ningú no es cuida d'aquella pedra que, com la vida d'una persona, ha anat fent, i farà, el seu propi camí. No és la nostàlgia, la força que empeny Francesc Abad a documentar la vida de la pedra *Kleist*. Tot al contrari, és la clara visió que la història es fa des de múltiples temporalitats. És la visió positiva del caos i la complexitat que es fa present en la vida d'una pedra portadora de paraules al carrer.

Actualment, Francesc Abad va creant un arxiu visual de la vida a l'espai públic de l'antiga pedra *Kleist*, avui monòlit commemoratiu de les riuades de 1962 a Terrassa. En totes elles, la peça apareix modificada amb la tècnica del grafit, aquesta nova i popular forma d'art urbà. En una d'aquestes intervencions, el grafit deixa de ser el rastre d'una identitat que desitja autoafirmar-se i opta per l'escriptura. Es tracta d'un text que de manera lúcida, austera i eficaç ens llança un cop de puny al cap —utilitzant una coneguda expressió del gran poeta Joan Brossa. Signat amb l'emblema de la A anarquista, el text diu així: «*Pensar es gratis. ¡Hazlo!*»

Avui, la indústria cultural i el mercat de l'art volen gresca, festa i activitat. Francesc Abad, en canvi, aprecia el silenci i la no activitat. Per aquest motiu ja no fa obra, sinó que treballa amb el temps viu de les seves obres. Observa una existència que ja no controla i que engendra relacions inaudites i impensables. És com si l'obscuritat aparent de l'obra d'art (un producte dit elitista) projectés la seva llum invisible per respondre a les tenebres del present. Temps de reflexió i de retorn a l'oralitat de la història. La història oral és història viva, afirma Francesc Abad. Experiència, procés vivent fet de moltes veus i escriptures que continuen tramant el teixit de la vida quotidiana, fet tant de memòria com d'oblit.

Pensar és gratis! Fem-ho. Què se n'ha fet, del Centre d'Art Dramàtic? On se situen les arrels de l'Institut del Teatre a Catalunya? Quins són els processos i costos de normalització de la cultura? Qui diu que hi ha unes normes a seguir? Unes lleis intocables? La història de la pedra *Kleist* ens demostra que la història també és un producte de l'atzar. I això permet una fissura. Una llum. La ciutat no està totalment controlada. La pedra *Kleist* s'ha escapat de moltes coses. La pedra *Kleist*, tal com afirma Francesc Abad, allò que busca és el «dissens», s'escapa, té vida pròpia i demostra la seva vitalitat en una societat en la qual tot està molt (massa) reglat. I aquesta pedra pot donar molt de sí.

-
1. Heinrich Wilhelm von Kleist (1777-1881), poeta i dramaturg, i un dels iniciadors del romanticisme alemany. Escriptor poc comprès pels seus contemporanis fou, tanmateix, dels pocs autors de l'època que va traslladar la filosofia romàntica des de la teoria estètica a l'acció vital. ↵

2. 2. Agustí Bartra (Barcelona, 1908-Terrassa, 1982). Amb l'esclat de la Guerra Civil va marxar al front republicà d'Aragó. Després de la derrota de 1939, Bartra va passar a França, on va estar internat al camp de concentració de Sant Cebrià, el d'Argelers (Rosselló) i també a Agde (Llenguadoc). L'agost de 1939 el van autoritzar a traslladar-se al Château de Roissy-en-Brie, on va trobar, entre d'altres, els escriptors catalans, també exiliats, Joan Oliver, Xavier Benguerel, Mercè Rodoreda, Domènec Guansé i Pere Calders. També hi havia la periodista i escriptora Anna Murià, amb qui formaria parella i tindria anys a venir un fill, Roger, i una filla, Elionor. Després d'anys d'exili voluntari i de ser reconegut internacionalment com un dels autors de referència de les lletres europees, l'any 1969 va rebre el premi Ciutat de Terrassa. Un any més tard, el poeta torna a Catalunya fent casa a Terrassa a partir de febrer de 1971, juntament amb la seva esposa i escriptora Anna Murià. Paral·lelament, Edicions 62 comença la publicació de l'obra completa. L'any 1980, la ciutat de Terrassa el va nomenar fill adoptiu. Mor a Terrassa el 8 de juliol de 1982. ←

Si t'ha agradat aquest article i vols rebre informació dels pròxims que publiquem, envia'ns el teu nom i el teu correu electrònic.

He llegit i acceptat les condicions establertes en l'[avis legal i política de privacitat](#).

Maia Creus · Doctora de la facultat de geografia i història

Maia Creus Castellana. Doctora en Història de l'Art per la Facultat de Geografia e Història, Universitat de Barcelona. Premi ACCA de la Crítica d'Art 2018 de RECERCA: Fina Miralles. Paraules fèrtils 1972-2017 (Fundació Ars i Museu d'Art de Sabadell). Ha impartit docència en Història de l'art a la Universitat Autònoma [...]

Llegir més

